

Píše Václav Šmidrkal

(E*forum, 20. 09. 2017)

Edvard Beneš (1884–1948) patří na domácí i mezinárodní scéně bezpochyby mezi nejspornější české politiky 20. století. Zatímco někteří jej nekriticky pozitivně chápou jako „prezidenta-budovatele“, který dále rozvíjel myšlenkový odkaz T. G. Masaryka a jehož zásluhy o stát byly v roce 2004 dokonce petrifikovány zákonem, v jiných hodnoceních je odsuzován za svůj neúspěšný postup během Mnichovské krize v roce 1938, za vyhnání a odsun Němců v letech 1945–46, které mělo charakter etnické čistky, nebo za špatný odhad situace během vládní krize v únoru 1948, jež vedla k převzetí moci komunisty. Dalo by se říci, že oč je Edvard Beneš snadnějším terčem pro kritiku z nejrůznějších směrů, o to srdnatěji je bráněn svými příznivci. Tyto obrazy utvářené o Benešovi od počátku jeho politické kariéry dodnes stejně jako potřeba hlubšího vhledu do jeho politického myšlení a stylu v období do konce první republiky prostřednictvím primárních pramenů zaměřených na německou otázku byly hybnými motivy výzkumného a edičního projektu „Edvard Beneš, Němci a Německo“, který v letech 2010–2014 řešil tým Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Nejrůznějším aspektům vnímání osoby Edvarda Beneše byla v rámci řešení tohoto projektu zasvěcena mezinárodní vědecká konference, jejímž výstupem se stala kolektivní monografie editorů Oty Konráda a René Küppera **Edvard Beneš. Vorbild und Feindbild** (Göttingen 2013). Autorům jednotlivých příspěvků nešlo o posouzení, který z těchto nejrůznějších názorů na Beneše a jeho politiky je bližší pravdě, ale naopak o zachycení co nejširší palety různých pohledů na Beneše. Část příspěvků zkoumala, jak Beneše viděli jeho současníci, mezi nimiž byli francouzští diplomaté za první světové války, německá diplomacie období výmarské republiky, rakouští diplomaté ve 30. letech, pohled československého politického katolicismu a Svatého stolce v meziválečném období, pohledy politiků ze sousedního Polska, sudetoněmeckých sociálních demokratů v Československu a v exilu nebo jeho obrazy utvářené ve Velké Británii a USA v letech 1938–48. Druhá část příspěvků zkoumala obrazy, které se o Benešovi utvářely po jeho smrti v memoárové literatuře, v české a slovenské historiografii, v sudetoněmecké publicistice, ve filmu a televizi období normalizace, nebo v sudetoněmeckém a českém politickém diskursu po roce 1989. Jakkoliv je tento přístup výběrový a jistě by se daly nalézat i některé další pohledy, význam tohoto svazku tkví v dekonstrukčním přístupu k interpretacím Benešovy politické osobnosti, která dodnes stále přitahuje pozornost a vyvolává kontroverze. Tento přístup je jednou z možností, jak nahlédnout za obzor sporů o Beneše a jeho jednotlivá rozhodnutí přenesením badatelské perspektivy na úroveň obrazů, které se o Benešově osobnosti utvářely a utvářejí. Je proto škoda, že kniha doposud vyšla jen německy a že většině českých čtenářů zůstává nedostupná, ačkoliv by měla potenciál

obohatit domácí diskuse o Benešovi.

Zájemcům o studium Benešovi osobnosti a jeho politiky pak slouží hlavní výstup projektu, kterým je obsáhlá edice dokumentů. Časový záběr třídílné edice v pěti svazcích **Edvard Beneš, Němci a Německo** sahá od prvních Benešových publicistických příspěvků na téma Němců a Německa z roku 1896 až do konce první republiky v roce 1938. Edice přináší doposud nejucelenější korpus primárních pramenů, které sledují vývoj Benešova smýšlení o Rakousku(-Uhersku), Německu, o Němcích a Rakušanech a v širších souvislostech o národnostní otázce od jinošských dob až po výkon úřadu prezidenta republiky do roku 1938. Postavení osoby Edvarda Beneše do centra zájmu této edice umožňuje na rozdíl od edicí sledujících témata jako československá zahraniční politika nebo česko-německé vztahy sledovat úlohu politické osobnosti v dlouhodobém procesu utváření politiky. Široký heuristický záběr zahrnující nejdůležitější tuzemské archivy a pak archivy německé, rakouské, francouzské a britské umožnil vybrat nejdůležitější dokumenty, jejichž autorem byl buď sám Beneš nebo které zprostředkovaně zaznamenávají jeho názory. Archivní prameny jsou pak doplněny publicistickou činností zveřejněnou pod Benešovým jménem nebo anonymní šifrou v dobovém tisku. Na začátku každého dílu je zařazena úvodní studie shrnující hlavní události historické období, kterému je věnován, a vztahuje je k vybraným dokumentům.

Edice je nepochybně zpracována s velkou pečlivostí podle náročných edičních standardů. Pro uživatelské pohodlí je však trochu matoucí rozdělení edice do dílů číslovaných římskými a svazků číslovaných arabskými číslovkami. Stejně tak se nabízí otázka, zda je v pokročilém 21. století opodstatněné vydávat tento druh odborné literatury pouze v tištěné podobě bez její elektronické verze, která by usnadnila práci s tímto pramenným materiálem prostřednictvím fulltextového vyhledávání a zpřístupnila by tento výstup širší odborné veřejnosti prostřednictvím webového rozhraní on-line.

Pro pochopení Benešovy politiky, politického myšlení a politického stylu v národnostní otázce a česko-německých vztazích tato edice pramenů bezpochyby na jednom místě shromažďuje dosud největší množství klíčových textů vztahujících se k období předcházejícímu radikální řešení, která přinesla 40. léta. Jsem přesvědčen, že výstupy tohoto výzkumného projektu na dlouhou dobu dopředu ovlivní výzkum Benešovy osobnosti, jeho politiky a v širším kontextu také politických dějin střední Evropy první poloviny 20. století.

Ota Konrád / René Rüpper (eds.): *Edvard Beneš. Vorbild und Feinbild: politische, mediale und historiographische Deutungen*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 2013, 306 s.

Dagmar Hájková / Pavel Horák (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo: edice dokumentů. Svazek I, 1896–1919*. Praha: MÚA AV ČR, v. v. i., 2014, 444 s.

Eva Hajdinová / Ota Konrád / Jana Malínská (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo: edice dokumentů. Svazek II/1, 1919–1928*. Praha: MÚA AV ČR, v. v. i., 2015, 363 s.

Eva Hajdinová / Ota Konrád / Jana Malínská (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo: edice dokumentů. Svazek II/2, 1919–1928*. Praha: MÚA AV ČR, v. v. i., 2016, 565 s.

Vojtěch Kessler / Michal Pehr / Richard Vašek (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo: edice dokumentů. Svazek III/1, 1936–1937*. Praha: MÚA AV ČR, v. v. i., 2015, 405 s.

Vojtěch Kessler / Michal Pehr / Richard Vašek (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo: edice dokumentů. Svazek III/2, 1937–1938*. Praha: MÚA AV ČR, v. v. i., 2015, 347 s.

www.ipsl.cz